

## УДК 091

КАСЯН М.

Наук. керівник: МАТВІЄНКО І.С., канд. філос. наук

м. Київ

## ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІІ ПРОСВІТНИЦТВА

Людина за своєю природою добра. Джерелом зла є неущто, незнання добра, обплутаність темнотою забобонів і марновірств, – така висхідна позиція мислителів епохи Просвітництва. “Нехай помиляюся, але я радю, що подібна помилка могла зародитися в глибині мого серця”, – зауважував щодо значимості ідеї освіти Денні Дідро, один з найвідоміших і послідовних мислителів епохи Просвітництва, один із авторів знаменитої Енциклопедії, що стала найвизначнішою подією в інтелектуальному житті Європи. Звідси випливала глибока впевненість освітян у всемогутності освіти й виховання: всяке зло в людині неминуче розсіюється під променями сонця розуму. Термін “Просвітництво” уперше вжив у Франції Вольтер, а в Німеччині – Гердер. У 1784 р. Кант написав статтю під назвою “Відповідь на питання: що таке Просвітництво?”. Він запропонував розглядати Просвітництво як необхідну історичну епоху в розвитку людства. Суть цієї епохи – в широкому використанні людського розуму для здійснення соціального прогресу. Але які умови необхідні для успішного розвитку й застосування розуму? Кант переконаний у тому, що головна умова – подолання всіх форм невольності шляхом тривалого морального вдосконалення людського роду. І оскільки вдосконалення люди-

ни очікується від безмежного розширення обріїв її знань, то першим і невід’ємним правом людства стає право на вільне використання досягнень культури.

Якщо спробувати виділити найбільш глибоке визначення Просвітництва, його ядро, то таким, крім культу розуму, віри в прогрес і якусь абстрактну сутність людини, є, на наш погляд, його принциповий антитрадиціоналізм. “Май мужність жити власним розумом”, – цей афоризм молодого Канта найвдаліше виражає позицію освітян. Чинити й жити потрібно не так, як це “визначено” досвідом і традиціями, що йдуть від поколінь, а лише в згоді з вимогами розуму. Він – той об’єктивний і непідкупний Суддя, перед яким все звичне й перевірене віками повинне довести свою доцільність.

Мабуть, тут уперше пролягла та тріщина скепсису й підозрілості до минулого, що розростається в горезвісний конфлікт поколінь: “розпався зв’язок часів”, зауважив Шекспір. Відродження, полемізуючи з Середньовіччям, попри все встановлювало свій спадкоємний зв’язок з Античністю. Епоха Просвітництва не визнавала себе нічиєю наступницею, вона починала відлік від себе. Люди XVIII ст. відчували себе обранцями світобудови: вони не шукали “золотий вік” ні в минулому, ні в майбутньому, вони жили в ньому.

## УДК 261.7

КІЦУЛ М.

Наук. керівник: КОТЛЯРОВА Т.В., канд. філос. наук

м. Київ

## АКСІОЛОГІЧНА ОСНОВА СУЧАСНОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Дискусії про релігійні цінності як основу християнської педагогіки на початку XXI ст. мають кілька основних вимірів. По-перше, важливим є питання про співвідношення традиційних християнських цінностей і цінностей сучасної глобалізованої цивілізації. По-друге, предметом дискусій стало питання про характер християнського гуманізму та його відмінності від світського гуманізму. По-третє, значна увага приділяється тому, які саме способи прищеплення християнських цінностей є педагогічного правильними та ефективними. Найбільш активно ці дискусії ведуться у середовищі католицьких педагогів. До цих дискусій долучаються класики моральної теології, соціологи релігії, духовні лідери. Результати цих

дискусій суттєво впливають на переосмислення основ сучасної православної та протестантської педагогіки.

В українській науковій думці перебіг та результати сучасних дискусій навколо концептуальних основ християнської педагогіки привернули уваги доктора психологічних наук Мирослава Савчина. Окремих аспектів проблематики цей дрогобицький вчений торкається у книгах “Духовний потенціал людини” [5], “Духовна парадигма психології” [3], “Педагогічна психологія” [4]. Християнство пропонує не лише віровчення, але й певну релігійну мораль, яка має бути основою для виховання – як центральної складової релігійної педагогіки. Усі хрис-

тианські автори згодні, що християнське виховання має на меті формування повноцінної особистості, якості якої є аналогічними до якостей Бога. Наприклад, митрополит Амфілохій (Радович) у книзі “Основи православного виховання” пише: “Виховання – відродження і формування людини за образом Того, Хто її створив, її насичення вічним Божественним світлом, істиною, красою і добром, одним словом, всіма Божественними досконалостями” [1]. У добу раннього середньовіччя засобом досягнення педагогічного ідеалу вважалося культивування чеснот [2]. У західноєвропейському середньовіччі перемагає думка про необхідність прищеплення звички слідувати моральним законам і правилам. У класичній системі Томи Аквінського моральні закони були вираженням справжніх прагнень людської природи, а тому природне й надприродне знаходилися у гармонійних відносинах. Згідно з томізмом, три основні прагнення – існувати, жити в родині, розвивати суспільне життя – є основою природного закону, як прагнення особистого й спільного блага. Природний закон є відображенням божественного задуму й має виражатися в писаному законодавстві та звичаях. Згідно з природним законом людина творить свій унікальний спосіб життя, починаючи з гармонійних солідарних відносин у родині. Наступним кроком устанавлюється солідарність у відносинах малих груп, а далі у великій родині – державі, та найбільшій родині – людстві. Гармонійні стосунки в звичайній родині та братерські відносини у церковних спільнотах мають стимулювати виникнення цілого морально здорового суспільства та справедливої держави. При цьому базовою була правова справедливість, на основі якої в межах держави ставала можливою й “розподільча справедливість” (саме так у аристотелівській термінології називалось те, що сьогодні іменується “соціальною справедливістю”). Лише у XIV ст. Оккам та інші номіналісти почали навчати про наявність нездоланного розриву між природним і надприродним. Згідно із їхньою аргу-

ментацією, підхопленою двома століттями пізніше Мартіном Лютером, людська природа сама по собі занадто схильна до гріха, щоб її прагнення були добрими та служили основою для моральних законів. Тому моральне законодавство не може бути почерпнутим із прагнень людської природи, і потрібним є зовнішнє авторитетне джерело для моральних законів і правил, яким і є Писання.

Дослідження системи релігійних цінностей як основи для сучасної католицької педагогіки виявило, що фундаментальними у соціальній доктрині католицької церкви визнаються чотири “соціальні цінності” – істина, свобода, справедливість, любов, які вважалися необхідними для досягнення кращого особистого та колективного життя. Засобами прояву цінностей у конкретному розвитку особистості та спільноти вважаються переважно відповідні чесноти. Названі цінності та чесноти, які католицька педагогіка прищеплює особистості та спільноті, пов’язані з теологічним уявленням про гідність людини як образу Божого. Гармонійний соціальний розвиток має бути результатом взаємодоповнення справедливості та любові. Основним напрямком зусиль сучасної католицької педагогіки стало виховання у любові як передача певного релігійного та життєвого досвіду.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Амфілохій Радович. Основи православного виховання / Митрополит Амфілохій Радович // Азбука веры [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://azbyka.ru/otechnik/Amfilohij\\_Radovich/osnovy-pravoslavnogo-vospitaniya/](https://azbyka.ru/otechnik/Amfilohij_Radovich/osnovy-pravoslavnogo-vospitaniya/)
2. Кіцул М. О. Середньовічна православна педагогіка / М. О. Кіцул // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2017. – № 1. – с. 63-65.
3. Савчин М. Духовна парадигма психології / Мирослав Савчин. – К: Академвидав, 2013. – 247 с.
4. Савчин М. Педагогічна психологія / Мирослав Савчин. – К: Академвидав, 2007. – 422 с.
5. Савчин М. Духовний потенціал людини / Мирослав Савчин. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 507 с.

#### УДК 141:24

КОВАЛЕНКО И.

Науч. руководитель: КУЛЬТЕНКО В.П., канд. филос. наук, доц.  
г. Киев

#### ФИЛОСОФИЯ ИНДИИ

*Это Индия. Это страна, где надо всем властвует сердце.*

Грегори Дэвид Робертс, “Шантарам”

Индия – страна, где философия и религия сливаются в единое целое. Национальной религией в Индии является индуизм, своими корнями прорастающий к ведической цивилизации, что в свою очередь

ассоциируется с Ведами – священными арийскими письменами. Помимо индуизма (80 %) в Индии представлено еще множество религий. Самыми распространенными являются ислам (13 %), христианство